

gami za lepo vedenje na zemlji. Moralka jih sprejme med svoje opornike, a umetnost jih brez škode izgubi iz svojega seznama.

Vendar pa negativnost Kraljevih dachauskih prominentov ni vsiljena in imputirana. Zato tudi avtorjeve osebe niso nikakršna personifikacija in individualizacija negativnega človeka nasploh. Vprašanje, ki si ga je avtor zastavil v dachauskih novelah, se dotika samega jedra moralnega problemaacističnega kaceta. Kje so meje moralne deformacije človeka, kadar se ta znajde v tako izredno krutih življenjskih pogojih, v katerih odloča o biti ali nebiti en sam kosček kruha ali škodela črne brozge. Za dosego teh bednih privilegijev se bijejo vsi proti vsem; kdor si jih pribori, si podaljša življenje, kdor jih ne doseže, se mora umakniti v krematorijsko peč, taka je logika tega boja. Avtorjeva pisateljska analiza kaceta se je vsekakor oprla na idejno presojo in zaključek, da vsakršno nasilje, da vsakršen totalitaristični teror ubija in dehumanizira človeka v tisti najvišji meri, ki je sploh mogoča v odnosih človeka do človeka. In prav problem te dehumanizacije je poglobljena idejna in fabulativna osnova Kraljeve zbirke.

Zato se avtor ukvarja predvsem s tistimi kacetovskimi prominenti, ki so se izročili kot poslušno orodje v roke nacistične lagerske komande, da bi si na ta način rešili ali vsaj olajšali lastno življenjsko eksistenco. Teich, Clemens Maria Österreicher, Mensaarean, Karman, Feldmann in drugi so iztrgali iz avtentične dachauske hierarhije kapojev, ki so s svojimi dejanji temeljito izpopolnili in dopolnili nacistično mučilnico tisočev in tisočev jetnikov. Kralj je zanesljiv in pronicljiv opazovalec značajev teh prominentov, njihovega ravnanja in njihove psihologije. Literarna podoba teh človeških brodolomcev je nastala na osnovi osebno prizadetega in doživljenega opazovanja in seciranja njihove duševnosti. Zato je Kraljevo opisovanje stvarno, suho in skoroda grobo, a se kljub temu zanesljivo spušča v temne predele notranjosti teh lagerskih funkcionarjev, katerih zločinsko delo ni prav nič manjše od deleža nacistične komande. Podobe teh samozvanih in prodanih kacetovskih funkcionarjev ne bodo tako kmalu zbledele, preveč so žive in preveč resnične, da bi lahko prekleti in zavrženi svet teh prominentov usahnil v bralčevem spominu. Marsikatera stran Kraljeve knjige prevzame bralca z izredno močjo in uklene njegov predstavniki svet v močvirje dachauskega morišča. In če se nam večkrat zdi, da imamo pred seboj avtentično pričevanje o nečloveški temi kaceta, je ta predstava vsekakor v prid tej knjigi in hkrati tudi njena največja vrednota.

Bojan Štih

MED MLADINSKIMI KNJIGAMI

Na našem knjižnem trgu se pojavlja toliko mladinske literature, da človek kar težko sledi intenzivni produkciji. V pričujočem sestavku bomo pregledali nekaj izdaj Mladinske knjige. Dela so raznovrstnega značaja in so last različnih avtorjev.

Ob pisateljevi sedemdesetletnici je izšel izbor Bevkovih mladinskih spisov.¹ Izdaja se močno ujema z ono iz leta 1952 (*Otroška leta, Tatič, Pastirci, Grivarjevi otroci, Pesterna, Mali upornik*). Knjiga prinaša pet strani novega teksta

¹ France Bevk, *Mladost med gorami*. Opremil Marjan Dovjak. Mladinska knjiga 1960.

(*Mladost med gorami*). Gre za nekak uvod v izbor oziroma za skop povzetek pisateljevih mladinskih povestic. Jubilant še enkrat spregovori o svoji rojstni vasi in o trdem življenju kajžarskih otrok pred šestdesetimi leti v Baški grapi. Na kvalitete Bevkovega starejšega mladinskega dela je kritika že opozorila, predvsem pa so ta dela lepo sprejeli otroci. *Pastirci* in pa posamezne črtice in zgodbe iz pisateljeve mladosti sodijo med naše klasično mladinsko leposlovje.

Pri drugi Bevkovi knjižici ne gre za beletrističen spis, ampak za sestavek, ki bi ga morda vključili v osnovnošolski učbenik za spoznavanje prirode. Pisatelj poljudno navaja izsledke astronomov o Luni.

Tudi mladostni spomini Vere Albrehtove segajo, podobno kakor Bevkovi, več kot pol stoletja v preteklost. Vendar je njen svet čisto drug. Pod Gorjanci, v dolini srednje in spodnje Krke, je nešteto gradov in gradičev, po katerih so še do zadnje vojne živeli potomci starih fevdalnih družin in pa nekakšni »šljivarji«. S slednjimi je imela sorodstvene vezi tudi Albrehtova. Iz zgodbic je čutiti, da je ta svet podoben ladji, ki se potaplja (blazni Anton, postopajoči Valter). Vendar knjižica noče nakazovati in reševati kakšne problematike, predstavlja le niz mladostnih spominov in doživetij. Nekatera so prav ljubka in uspešno obarvana s patino patriarhalnega življenja. K temu vzdušju pripomorejo tudi historizirane, realistično izvedene ilustracije Melite Vovkove. Kljub vsemu pa je daleč pretirana oznaka na ovitku, češ da so ti spomini napisani »s srčno krvjo«.

Junaka knjižice Kristine Brenkove⁴ sta mati in sin, ki ju je mož oziroma oče zapustil. Gibljeta se v sodobnem ljubljanskem življenju, ki je pretkano z reminiscencami na bližnjo preteklost (talci, sirote, vdove). Črtice, ki govorijo o skupnosti matere in otroka, so tako subtilne, polne lirizma, etične in humane moči, da človeka prevzamejo. Mestoma so toliko miselno poantirane, da mladi bralci skoraj ne bodo mogli vsega dojeti. Prav to so mesta, ki niso namenjena samo mladini; vzgojitelji in matere bodo našli v njih svoje misli in svoja občutja. Kakor se je Župančičeva otroška poezija prilegala obzorju otroka iz situirane meščanske družine, ki preživlja svoje brezskrbno otroštvo med igračami, preprogami in sprehodi v naravo, kakor je Voranc toplo spregovoril o sirotejih in za siroteje, ki že pred dnem ženejo bosu na pašo v mrzli rosi, ki jim manjka kruha, ki imajo nežna srčeca in se morajo tako zgodaj spoprijeti s trdim življenjem — podobno je Kristini Brenkovi uspelo zajeti utripe otroškega sveta v specifičnem okolju. Ko bi bila ta specifičnost bolj akcentuirana (s tem da bi bilo nekaj vsakdanjih črtic izpuščenih) in izvedba bolj poglobljena, bi knjižico lahko uvrstili na mesto, na katero smo pravkar aludirali.

Tudi Branka Jurca⁵ in Marija Vogelnikova⁶ prikazujeta sodobno življenje mestnih otrok. V primerjavi z Brenkovo sta poučen primer za to, kako je tema pravzaprav malopomembna in da se moč avtorja kaže v tem, kako jo je obdelal. V njunih zgodbicah je vse preveč konstrukcij, pisanja zaradi pisanja, prazne

² France Bevk, Luna. Ilustriral Mirko Lebez. Knjižnica Čebelica 52. Mladinska knjiga 1960.

³ Vera Albreht, Nekoč pod Gorjanci. Ilustrirala Melita Vovk. Mladinska knjiga 1960.

⁴ Kristina Brenkova, Golobje, sidro in vodnjak. Opremil Aleks Horvat. Mladinska knjiga 1960.

⁵ Branka Jurca, Okoli in okoli. Ilustrirala Cita Potokar. Mladinska knjiga 1960.

⁶ Marija Vogelnikova, Babica je najmlajša. Ilustrirala in opremila M. Vogelnikova. Mladinska knjiga 1960.

fantastike na nepravem mestu in podobnih negativnih komponent. Prazno govorjenje nas vznemlja tudi v sicer ljubko zasnovani poetični sličici Ele Perocijeve:⁷ »Hodila sem po gozdu in lovila z roko sončne žarke. Nabrala sem nekaj nežnih praprotnih listov...«

Slikanice Franceta Slokana,⁸ Josipa Ribičiča⁹ in Milana Baškoviča¹⁰ (te ni izdala Mladinska knjiga) so mlačne, stereotipne. Slokan se je poslužil nekakšne verižne kompozicije, ki je sicer priljubljena zlasti v ljudski otroški pesmi, preobtežil tekst s podatki o posameznih elementih, da bi z njimi kar najbolj utemeljil človekovo moč (*Kdo je najmočnejši?*).

Po dveh časopisnih objavah (*Jadran, Dolenjski list*) je Baškovičeva slika-nica doživela še ponatis v knjižni obliki. Predstavi nam kmečko družino iz novomeške okolice v zadnji vojni: padla sta dva sinova in oče, domačija je bila požgana. Vendar je posredovanje teh dogodkov suho, reportažno, nekam odsotno, kot da je tekst na silo napisan v pojasnilo slikam.

Odrski tekst Jura Kislingerja¹¹ zbuja pomisleke, kar zadeva učinkovitost izvedbe. Pa tudi sicer: igrice za otroke namiguje na kavalirja neke gospe. Ta »moj sorodnik«, ki naj predstavlja protiigro, je nemogoče karikiran fosil.

V tej čisto slučajno nabrani skupini mladinskih knjig, ki smo jih pregledali, je dobra polovica slabih tekstov. Kdor po vsej sili hoče pisati, bo manj grešil, če se bo lotil kakega drugega, manj občutljivega področja, kot je mladinsko slovstvo. Otrokov duševne kapacitete so vendar nekje omejene (posebno še v določenem okolju), zato jih nikakor ne bi smeli izkoriščati nesmotrno in jih utrujati z neko nepregledno, neoživljeno in miselno ubogo snovno gmoto. kakršno predstavlja taka po sili zmašana »literatura«. Tako slabokrvno branje siromaši otrokovo sicer bogato in prožno duševnost, namesto da bi jo plemenitilo in ji dajalo nadaljnega poleta.

Danica Ževart

LIKOVNA UMETNOST

BARVE ZEMLJE

(Ob razstavi Franceta Slane)

Osamelo okostje kozolca, zapuščeno mirovanje starega mlina, razpada-joče, temno telo zemlje, ukleta tišina gozdnih vertikal, zamolkla globina voda, hrib nad spomini molka, podrtija, suhi šopki — mračna pastorala, potopljena v vizijo, ki utriplje v melanholiji stvari in nostalgiji krajini. Ali gre le za sanjske predstave, ki se povračajo z glasom trudnih piščali? Ali za odmev nekega čez rob spominov tonečega sveta?

⁷ Ela Peroci, *Kje so stezice?* Ilustrirala Ančka Gošnik-Godec. Mladinska knjiga 1960.

⁸ France Slokan, *Kdo je najmočnejši?* Ilustriral Stane Kumar. Knjižnica Čebelica. Mladinska knjiga 1960.

⁹ Josip Ribičič, *Branko, morje in še kaj...* Ilustriral Robert Hlavaty. Knjižnica Čebelica. Mladinska knjiga 1960.

¹⁰ Milan Baškovič, *Nepokorjeni bregovi*. Slike: Mire Cetin. Dolenjska založba. Novo mesto 1960.

¹¹ Juro Kislinger, *Izlet, Mladi oder 26*. Mladinska knjiga 1960.